המאסף

חודש שבט ה׳תקס״ט

א

שירים

על בית החנוך אשר בזעזען

(נעתק משיר אשכנזית אשר שר הארון דאקטאר
געארג העניריצי, לכבוד הבית הזה בעברו
דרך עיר הקטנה הנ״ל).

יִסְחֲרוּ הוֹלְכֵי נְתִיבוֹת יַסְחֲרוּ אֶת חוּג הָאָרֶץ
לָתוּר פִּלְאֵי הַבְּרִיאָה וְעֵזוּז נוֹרָאוֹתֶיהָ
הַפְּלֵא מִשְׁתָּאֶה בְּתַשּׁוּקַת חִקְרֵי לִבָּמוֹ
עַל גְּבוּרוֹת מְלוֹא תֵבֵל וְתֻקֶּף תַּהֲלוּכוֹתֶיהָ.

הֵן נָאוֹת מִדְבָּר חָמָד וְשַׁדְמוֹת אַדְמַת תִּפְאֶרֶת
אֲשֶׁר יִפּוּ תִלָּמֶיהָ בְּגִאוֹן צְבָאִים גְּאוֹן דֶּשֶׁן ׃
וְהָרֵי נִשְׁפָּה לַמֶּרְחָק נִשְׁקָף שִׂיא רָאשֵׁימוֹ
הַמִּתְקַדְּרִים בְּעַרְפִּלֵי עָנָן ׃ וְתַלְפִּיוֹת סֶלַע
נוֹרָא מַרְאֵיהֶם שָׂבָץ יֹאחַז לֵב חוֹזֵמוֹ ׃
וְתוֹעֲפוֹת הָרֵי **אַלְפּוּ** מוֹצְקִים כַּשָּׁמַיִם
עָבִים סְבַת רֹאשָׁם כִּמְקוֹם שָׁבֶת בְּנֵי אֱלֹהִים ׃
וְחַגְוֵי סְלָעִים וְסִתְרֵי הָרִים שָׁם חֶשְׁבַּת לָיִל
פַּחַד וַאֲבַהִּין בְּמַחֲבָאָם ׃ נְהָרוֹת וּמַיִם
הַזֹּרְמִים אֲשֶׁר בְּקוֹל רַעַשׁ וְיֵלִיל וְשֶׁטֶף
אֶל עִמְקֵי מְצוּלוֹת הָאַדִּירִים יִשְׁתַּפְּכוּ ׃
וּמְעָרוֹת וְיָעָרִים וַעֲמָקִים מְלֵאֵי נַעַם
הֵן הֵמָּה עָנֹג יְרוּוּ יְמַלְאוּ תְשׁוּקַת נֶפֶשׁ
כָּל עוֹבֵר אֹרַח אֲשֶׁר שָׂת חֶקְרָתוֹ עָלֵימוֹ ׃
יַבִּיט יִשְׁתּוֹמֵם וְיֶחְכָּם ׃ ׃ ׃ אַךְ הַחוֹקֵר דַּעַת
תּוֹלְדוֹת אֱנוֹשִׁי עוֹד יְחַפֵּשׂ דָּבָר בְּמֶרְחֲבֵי חָלָד ׃
אֶת **הָאָדָם** הוּא יְבַקֵּשׁ ׃ רַק מִמַּעַל לְשֶׁפֶל
הַיְסוֹדִי יָשִׁים מְגַמַּת פָּנָיו ׃ אַךְ שָׁם שׁוֹקֶקֶת

נַפְשׁוֹ לִמְצוֹא מַאֲוַיָּהּ • וּבְאֶבְרַת נֶשֶׁר
יִתְנַשֵּׂא מַעֲלָה מַעֲלָה מֵעַל הוֹמְמֵי אֶרֶץ
אֲשֶׁר חֹמֶר יְסוֹדָם ׀ בְּמַעֲצַד בַּרְזֶל וּמַקֶּבֶת
יִקְבּוֹם יְדֵי חָרָשׁ וְיַהֲפֹךְ אוֹפַן יְצִירָתוֹ •
הִנֵּה שָׁם גָּבִישׁ וָשַׁיִשׁ וּמִטִּיל מַתֶּכֶת
יִדְמוּ לַמָּוֶת נֶצַח • — וְחוֹקֵר עוֹף יַגִּיהַּ
עָלֵימוֹ לִמְקוֹם מִגּוּשׁ עָפָר יֵצֵא חַיִּים • —
הֵן צֶמַח וְרֵיחַ נִיחוֹחָם ׀ וְאֶרֶז אֲשֶׁר יַעַל
גָּבְהוֹ שָׁמַיְמָה ׀ וְרִגְשַׁת בְּהֵמוֹת וְחַיְתוֹ יַעַר
לֹא יַקַּח לִבּוֹ • אַךְ בִּמְקוֹם הֲגוּת אֱנוֹשׁ חָלוּשׁ כֹּחַ
חַיָּלִים יַגְבִּיר לַעֲלוֹת וְלִרְמוֹת לְאֵילֵי שַׁחַק ׀
וְאָדָם פֶּרֶא נוֹלַד יִתְהַפֵּךְ לְצֶלֶם אֱלֹהַּ
לָהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל וְלָדַעַת וְלִשְׁקוֹל פְּעָלוֹ בְּפֶלֶס
הַתְּבוּנָה ׀ עַד כִּי תַעֲלוּמוֹת יַמְצִיא שִׂכְלֵהוּ ׀
פֹּה אִוָּה לָשֶׁבֶת חוֹקֵר ׀ לִמְצוֹא דָּבָר חֵפֶץ •

כָּאֵלֶּה אוֹתָהּ נַפְשִׁי אַף רוּחִי נִכְסָפָה
לָדַעַת אַיֵּה מָקוֹם בִּינָה וְשָׁלוֹמֶיהָ

לָזֹאת עָבַרְתִּי אֹרַח בָּקַשְׁתִּי אַף מָצָאתִי ׃
הֵן אָמְנָם לְמוֹתָר הוּא לְךָ רִנְנַת כָּל בַּעַל
לָשׁוֹן וָשִׁיר ׀ לְךָ יָקָר מְיַסֵּד בֵּית הַסֵּפֶר
הַלָּז ׀ אֲשֶׁר מָכוֹן שִׁבְתּוֹ יְשַׁפֵּר מְקוֹם מַצָּבֵהוּ
וְקוֹר יַעֲרֵי הַהַרְצִי [1] יוֹנְעַם מִפְּרִי הַדַּעַת
וּמִזְמֶרֶת זֶה הַבַּיִת ׃ כְּאוֹר יוֹפַע מִשְׁמֶשׁ
כֵּן מִפְּעָלֶיךָ תְּהִלָּתֶךָ ׃ אַךְ הַטֵּה אָזֶן
לְקוֹל הָאֱמֶת בְּתִתָּה תְּשׁוּאוֹת חֵן לְךָ ׀ וְנִיב
שְׂפָתַיִם
בְּאֵין חָנֵף וּמִרְמָה הֵרָצֵה נָא לִשְׁמוֹעַ ׀
כִּי אִם פֶּה תְּהוֹם הַכְּנוֹר תֵּאֵלַם לָנֶצַח ׃

אַף אָמְנָם תַּכְלִית פָּעָלֶיךָ אַךְ שַׁאֲנָן וָשֶׁקֶט
רַק בְּצֵל עָמָל וּבְקִנְאַת סוֹפְרִים יוֹצִיאוּ פֶּרִי ׃
לֹא

---

[1]) זעאזען עיר קטנה חצר בה בית הספר של הנגיד המהולל ר׳ יעקב ב״י נגבלת ברגלי הרבי הארץ בחלק המחוז ברוינשוויג ׀ והרב הזה כתב ביערות גדולים ועורלים ׃

לֹא שִׂפְתֵי מְהַלֵּל כִּי יָרִים כַּשּׁוֹפָר קוֹלֵהוּ
תְּבִיאֵנָה לָדוֹר זֶה וְאַהֲרוֹן תְּנוּבוֹת מַלַאכְתֶּךָ ׃
אַךְ לְאֵטִי יְבַקְּרוּ פְּרִי חָכְמָה וּמוּסָר ׀ לְרֶגֶל
הָעֵת הַמְאֻחָרָה לֶכֶת ׀ וּמְצַח חוֹם שֶׁמֶשׁ
הַתְּבוּנָה ׃ לֹא כַּנִּבּוֹר רוֹעֵשׁ יָרוּץ אֹרַח
יְמַהֵר אַף יָחִישׁ מַעֲשֵׂהוּ בְּזֹרוֹעַ כֹּחַ
וְחָשׁ עֲתִידוֹת לוֹ לַעֲשׂוֹת שֵׁם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת ׀
לֹא כֵן מוֹרֵה חֲנִיכֵי אָדָם ׀ בַּלָּאט יְנַהֲלֵנוּ
לֹא בִּגְרוֹלוֹת יְהַלֵּךְ ׀ אַךְ שַׁאֲנַן מִפְּעָלֵהוּ
וְהִיא תִּפְאַרְתּוֹ ׃ רָחֲקָה מִמֶּנּוּ קִנְאַת גָּבֶר
עוֹשֶׂה גְּדוֹלוֹת בְּמַטֵּה עוֹז וְשֶׁבֶר ׀ בָּז לְכָל פֶּלֶס
וּמִשְׁפָּט ׀ מַרְעִישׁ אֶרֶץ וְכִסְאוֹת לָחוֹק זֵכֶר
גְּבוּרוֹתָיו בְּסֵפֶר הַדּוֹרוֹת בְּעֵט דַּם וָרֶצַח ׃
וְהוּא בְצֶדֶק יִפְעוֹל ׀ יִתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים ׀ שֶׁקֶר
וַהֲבָלִי שָׁוְא לֹא יְעוֹרְרוּ לִבּוֹ לְהֵיטִב צָעַד ׃
אַךְ לְמַעַן שׁוּפֵט עֶלְיוֹן וּמֵאַהֲבַת יֹשֶׁר
יַכְשִׁיר מַעֲלָלָיו ׀ וְנִקְלָה בְעֵינָיו מַשְׂכֹּרֶת
שָׁוְא וְאֶפֶס ׀ כִּי יְהַלְלוּ בְנֵי אָדָם מַעֲשָׂיו בַּשָּׁעַר ׃

גַּם אַתָּה אַל בְּמַעֲלֶיךָ תִּמְצָא גְמוּלֶיךָ ׃
לְפִי תֻמְּךָ תְּיַשֵּׁר אֹרַח בְּאֵין פְּנוֹת לְאַנְשֵׁי רַהַב
וְשָׁטֵי כָזָב אֲשֶׁר בְּתַחְפּוּכוֹת לְשׁוֹנָם יִשְׁחָקוּ
לְקוֹל דַּת וֶאֱמוּנָה מְרוּחַ הַזְּמָן כִּי תַתְעֵמוֹ ׃
אַף נִבְזֶה בְּעֵינֶיךָ אָרְחוֹת בּוֹצֵעַ בֶּצַע
אֲשֶׁר בְּמֹאזְנֵי חֹן וּרְבוּשׁ כָּל קֹדֶשׁ יְפַלֵּסוּ ׃
אַל רוּחַ בֵּין תַּנְחֶךָ אֱמֶת מַסְלוּל דְּרָכֶיךָ ׃
הֵן חָכְמָה וָצֶדֶק כִּתְאוֹמִים בְּךָ נִפְגָּשׁוּ
עַל כֵּן יַלְדֵי עַם וָעָם בְּבֵית חִנּוּכְךָ יַחַדְתָּ
וַתַּשְׁרֵשׁ שִׂנְאָה מִלֵּב אֲשֶׁר מְדָנִים עוֹרָרָה
בֵּין עַמְּךָ וְעַם אַחֵר לְחֶרְפַּת שְׁנֵיהֶם ׃ וְיַחַד
יִדְרְשׁוּ אֱלֹהַּ ׀ אֱמֶת וְשָׁלוֹם יַחְדָּו כִּי יִשָּׁקוּ ׃
לֹא יַפְרִיד עוֹד בֵּין אַחִים אֵין חֶרֶב ׀
כִּי לֹא בַחֲנִית יָפִיק הָאֱמֶת ׀ לֹא מִכְלֵי מָוֶת
תֵּצֵא הָאֱמוּנָה ׀ וְאֵין שִׁלְטוֹן לְמַחְשֶׁבֶת גֶּבֶר ׃

כְּרָאמוֹת וְנָבִישׁ יָקוּם וְלֹא יִכְלֶה בֵּית נִטָּעֶךָ
חָכְמַת עוֹזְרֶיךָ הָעוֹמְדִים עַל מִשְׁמֶרֶת

תָּרִים עוֹד תִּפְאֶרֶת הַבָּיִת • גַּם בְּחֶלֶף
יְמֵי צְבָאֶהָ עוֹד יִשָּׁאֵר הוּא וְעַמּוֹ שְׁאֵרִיתֶךָ •
הֲמוֹן שׁוֹרְדִים כִּי יַשְׁחִיתוּ יָשֹׁסּוּ הָאָרֶץ
חֵיל וְחוֹמָה יִבָּלְעוּ לֹא תִפְאֶרֶת מַטָּעֶיךָ •
גַּם כִּי יַחֲלוֹף גִּוְעָם הֲלֹא פְרָיָם יִשָּׁאֵרוּ •
חֲנִיכֵי בֵיתְךָ נֶגְבָּה וְצָפוֹנָה הֲלֹא יִפְרֹצוּ
וַיַּפֵּר לְכֶם וְרוּחַ בִּינָה אֲשֶׁר בָּם נִטָּעָה
מוֹרָשָׁה תָּהִי לִימוֹת אַהֲרֹן כִּי יַנְחִילוּהָ
לָדוֹר וָדוֹר וּפְרִי יִשּׁוּ לָהּ • עוֹד בִּשְׁנוֹת אֶלֶף
יְהוּדוֹךְ יַעֲקֹב , וּכְלִבִּי כֵּן לִבּוֹתֵימוֹ
תּוֹדָתֵךְ יְרַחֲשׁוּ , וְשִׁיר חָדָשׁ לָךְ יְזַמֵּרוּ •
מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת עַמֵּךְ הֵן יִשְׂרָאֵל יְהַלְלוּךְ
עַמִּים יֶאֱהָבוּךְ וְיָפָארוּ שִׁמְךָ סֶלָה •

ב

בקורת ספר הברית

(ההמשך)

קבצי למלין / המחבר לא סדר דבריו לפי סדר יפה / וערבב וסבך ענייני החכמה יחד / עד אשר קשה לדעת מספרו מערכת החכמה מהיו קדמה / ואיה נדריה ומקומיה . אך החמת יורה דרכו / ספרתי העניינים אשר הניח מחכמות שונות / ודעות אחרים אשר לקט וקבץ מדברי מחקרים הראשונים והאחרונים / מספרי העברים והעמים / ערך לפנינו נעוב טעם ודעת וירוץ כל קורא בדבריו .

אך פעמים רבות הכריע הוא בעצמו בדעות חלוקות בין גדולי המחקרים ופילוסופים / גם הרים ידו לכתוב נגד דעות מוסכמות ומפורסמות עתה / ופה הכין לבן נגף לרגליו / לתת מקום להתרעם עלין . על כן אמרנו בקורת קצר / הספר נספיר דבריו אשר לא נבונו / ובהיות כי אין פה (במכתב הבקורת) מקומו / לכן נעתיקם אחת אחת במקומות מפוזרים במחסף . אך על אחת לא נחסף ונשיבנו מיד . משפטנו נערוך נגד בעל הברית ונוכח כל קוראי מכתבינו על לומדות דעת הקאפערניקוס נעניין קצוצות כדור הארץ סביב לקוטרו וסביב לשמש / אשר לשון פלא המחבר אשר פיו לדבר נגד המחקר הגדול הזה ולאמר על דעותיו / כי הכל הבל (הנשמע !) אך כי כל חוקרי דורנו ואיזה דורות שלפנינו / ואייזק ניוטאן עמם / כלם הסכימו פה אחד עם קאפערניקוס / ואין קולם פה ומלפף נגדו / אך בעל הברית לבדו הפיר את בריתו . כי למעלה בספרו (חלק ג' דף מ"ח ע"ב) אמר הוא בעצמו:

וכל

„וכל מעשה תקפו וספרתו לאשר ולקיים זאת הדעה הלא המה כתובים על ספרו המיוחד לזה, והוא הצליח בדבר הזה, ממנו קבלו כעת כמעט כל חכמי האומות והורו שהדבר כן הוא, ועל ההנחה הזאת לומדים כעת חכמת תכונת השמים ומהלכי ירח וכוכבים וסדר הקפתם, וחשבון העתים לחגים ולזמנים ולימים ושנים, על אופן נאה ומתקבל."

וכן הוא האמת, ואחר זה נדפס בסמוך לו ספר המפגר תל טעמו, ויחפיץ לדבר על דעת קאפערניקוס דברים אחר לא כן.

והטענות אשר נתן אחד המחבר לגאת לקרב נגד קאפערניקוס, הן חלושות ונפגרות בקנה רוחן. כי הטענה אשר הביא נגד טיכה בראהע כבר דחו בעלי תכונה המחויקים בדעה הזאת 1) (עיין בספר הנרשם למטה ותמצא הכל על נכון). וגם טיכה עצמו לא התנגד לדעה הנ"ל רק מירתה מפני בני דורו, החושבים שהיא נגד התורה והדת, וכלבבו הסכים עם קאפערניקוס 2). והטענה אשר טען נעל הברים נגד עצמו בהקדמתו לספרו:

„אמנם אם נאמר שהשמש נח, ונוע תנוע הארץ להקיף השמש, והיא גם היא תסוב על צירה בכל כדי שעות בהנועה מהירית וכו', לא צריך לשום בארץ כח תמושך כלל, כי בלא זה אי אפשר שיפול ממנה דבר מחמת סגולת התנועה הסבובית המהרות וכו'"

אשר על הטענה הזאת אמר נוה הלשון: „ולבי נהג בחכמה

---

1) Riccioli Astronomia reformata.

2) עיין בספר כתוב מאכס שמיד (von den Weltkörpern)

בחכמה ופי חלק תוכחות טובות ונכוחות" היא טענה נרועה ותוכחת לא טובה, כי אף אחנם יש לחרץ בחמת כח המושך, כנודע ע"י נסיונות, אם רחה בעל הנריח לתת טעם לכח המושך הזה „בעבור כי הכפילים יהיו בחרץ, ואם על יהי לו מושך, ונכשל ונפל ממנו רב מהחלק הנוכח לחלק אחר אנו שוכנים עליו וכו'" ולענות על יסוד הזה סמירת דעת קוסמיקום? (כי אף שנע"ה הפליג לדבר טעם טוב בדבריו רב המלאכה לנויים על פסוקי נביאים המסולפים לכונה אחרת, נבל ואת אין טעם לטעמו), כי מי זה האנוש יחקור אחר מעשה אלהים לדעת תכליתם כלם? אולי יש לכח המושך תועלת אחרת, אלא לפי רניסי מחכמי הטבע כח המושך הוא הסבה להתדבקות חלקי החומר סיוקר קטנים בדבקות גדולה עד סיהיו מולק וגוש, וכן אלקה. ולא עוד אלא גם אחסר שהסבה שהקנועה הסבונים המתרוקת מעכנת כונד הנשמיים לפול, היא עלמה יסודית בכח המושך. יען כי גם המקום בשפוע העליון אשר בן ינוח הנשם גם לו כח המושך, אך יען כי הכח המושך אשר בשפוע התחתון הוא יותר הרבה ממקום הנוח הנשם, לכן יתגבר התחתון, וזה חק הכנדות. — אמנם מרוב מבירות התנועה לא יספוק להרב להתגבר על המעט, וזה הטעם שהדבר הנקבע נחלק עליון מהחשוק (רייפען) שמנוע לא יפול לארץ בהקנועה החשוק במהירות גדולה. דוק ותשלח. — הא לך בדבריו מעטים שמירת דברי בעל הבריח אשר בדבריו תרוכים ולהג הרבה בא לסתור דעת החוקר הגדול הזה, ולא ירח להכניס ראשו בין הריס הגבוהים, ולא בוש לאמור בז"ל: "על כפן לדברי כוב אשר בפי קאפערניקום, ומדבר שקר תרחק" (הטעם!!) ובפרט בדורנו אשר כל בעלי הקבוצת השמים הודו על אמת הדבר הזה, ואין מהרהר ומערער.

ואם רעה בעיני בעל הבריח להסכים לדעת החוקר הגדול הזה, יען כי היא חדשה ולא בנו עליה הקדמונים,

הלא ירע בעיניו נ"כ מציאת חלק הארץ אמעריקא, אשר עד קהלומבוס לא נתן עליה עוברי ימים. ולמען השרש בלב נע"כ החמונה בדעת קלפערניקום, נמשול לו המשל אשר השיב החכם הזה בעלמו לאחד מתלמידיו, וכה אמר: "מי זה הבער אשר יבנה בית ויעשה בו כירה המתנועעת על חופן וגלגל, למען תסבב הכירה והאש אשר עליה סביב לסבוב לגלות הלוי? הלא לשחוק יהי' עושה הלה. ואיך נחשוב שהבורא ב"ה מקור כל חכמה אשר אין חקר לתבונתו, יבריא את השמש אשר היא כמה רבבות אלף פעמים גדולה מכדור הארץ, שתתנועע לעומת החמה להאיר לה ולחממה סביב לחוג הארץ? הלא יאות לנו לקבל הדעה, שכדור הארץ הקטנה תסוב לעומת עלמה סביב לשמש הגדולה". ומבלעדי זה לא ולמד המבוכה והטרוף אשר היה לרחשונים לפי דעתם ממערכת הכוכבים והגלגלים, עד שבכל יום הוכרחו להמציא גלגלים חדשים, ומה נקלה ומסודרת עתה הנהגת מערכותיהם לפי דעת קלפערניקום: כי יסיבנו בן הבקר. ועתה נשמע מה בפי בן חדש מבית ישראל, אשר חלין יכנה בעל הנריות בדברי חימה וחלחלה, והלה להבעיתנו לב המאמין בדברי הנביאים הקדושים, לבלתי קחת דעת קלפער: בהיות שהיה סומרת, לפי מחשבתו, חיזה אמרי פסוקים מתכ"ך. אמנם כי לא כן הוא, הלא בבר הביא הוא בעלמו (דף מ"ח ע"ב) תשובת היהודי לשואלו, כי מן הלשון: וידום השמש, וזרח השמש ובא השמש, ומסבב השמש שכר מעלות 1) אין רחיב ז כי דברה התורה כלשון בני אדם, ובני אדם אשר אין בינים בהם לא ידעו עוד מתנועת הארץ סביב לשמש, כאשר לא ידעו ממנה העמים בדורות לחרונים עד קלפערניקום; ולפי מחשבתם היי, נדמה כאלו השמש מתנועעת, וכן יאמרו בנוים

עוד

---

1) אין והארץ לעולם עומדת אין כאן קושיא כלל, כי גלה עומדת פירושה סס: קיימת.

עוד היום / השמש ילך וכו' (היא אמנע צעהט מוך מוגר מוגטר) . והיא קטנה וכונה / כי ככה ימלך הרגה במקרא דברי קורה בלעון בני אדם / כמו וירח ה' / ויתעלב / וינחם / ורבים כהנה . ועל נעקת בעל הברית בתמרו / כי הלשונות האלה הן מוכרחות / יען כי חסרו המלות בלעון לתאר תוקו יקברך ע"ד תחר / תמנע בעינן מהלך השמש רצוי לדבר ע"פ האמת ונכון הדברים / ע"ו נעיב / היד ה' תקלר חס רלה לדבר בקורתו מתוארו האמיתים ? ולריך תקה לתמור כי הדבור של קורה הי' בלעון בני אדם / וכן הוא בתמרם : השמש ילך וכו' . ועוד / מה יענה נע"כב על הפסוק ועלר את השמים ולא יהי' מער ? הלא הטל והמער לא ירדו משמים בלי ספק / ובזה הספיק לתמור : והארץ תהיה בחושה ולא יעלה האד לענן טען ולהוריד מער . ומה יענה על בלעון כנף הארץ / קלה הארץ ודומיהם ? הלא הוא בעלמו מודה שהעולם כדור / ואין לכדור כנף וקלה . מה לך בירור גדול שדברה קורה בלעון בני אדם . ואף בהשפיע רוח יקברך רוחו לקדושי נביאיו ולמדם דעת בעלמות ושקרי בעקידות / וסוד ה' ליריאיו / בכל זאת לא דברו המה אל העם ולא גלו להם דבר אלהים חיים כ"א בלעון המובן להמון עם . וכבר אמר הרב מחכם ר' יוסף אלבו בספרו עקרים / כי השם יתעלה לא גלה לקדושיו כי אם תכלית הכפם / ודברים המניעים לקושלת האמונה והדת / אבר על ידם יגיע האדם הללחה האמיתית בעולם הבא / או מה שהוא לקושלת האומה בתרגומם למושגיהם / לך בשאלי ענין הבריאה לא גלה להם מלפונם / ומקום הניח לבכל חכוסי להחזוב ולהגות .

ותבליט הספר הזה הית / לפי הקבלות המחבר למען הבין ספר שערי קדושה מהמקובל ר' חיים ויטאל ז"ל / אבר דבריו סתומים וחתומים / ועל פניהם מסוה הקבלה / והוא ספר קטן הכמות / ועל זה

כתב מחברנו ספר גדול מחוץ כמו שתי מלות דפים .

והנה גם זאת קבלת הספר , לו ימלט בין רבבות אלף כמעט אחד , אשר בעבורו נכתב ספר הברית כי כן ימצאו חוכמי הקבלה , ותקנון המשוקה לתעלומותיה , אמנם מה לו למחבר להעלים קבלת החמתים היוצאת מספרו הנכבד לכל בחי עולם , כמקובל כתינו מקובל , כי עניני החכמה הנכללים בספר הזה הם שוים לכל נפש , ליודעים וללא יודעים . היודעים ישמחו לקרות תולדות החכמה הנאים מלבושים נכריות ללשון עברית , ויגילו אי גיל לחזות בנועם דרכיה , ואיך קנבר בלשונה לדבר ענייני דברים אשר לא ילמן מפי דורשיה הקדמונים . והלא־יודעים חדשות נפלאות תחוינה עיניהם , והחכמה תמתק לחכם , ודעת לנפשם קנעם , ומתענוגיה ישבעו , ונוה קנדל להבחם ליוצרם ב"ה , כי אל דעות הוא , ולו נתכנו עלילות ומחשבות בני אדם . ומה לנו קבלת גדול מזה ?

—ה—

ג

באורי כתבי קדש

באור מלת נצב

המלה הוחת היא קשת הבנה בהמשך הכתוב : אך כל הבל כל בני אדם נצב סלה (תהלים ל"ט, ו')
ולדעת המפרשים היוצר נראה אהי, כמו מעמד ומצב , ר"ל , שאלב האדם הוא רק הבל . אך גם זאת אין הדעת נוחה , שאהי, מלת נצב , אשר בנינו קתר , תמורת שם . והחכם רמ"ד עשה ממנה משפע מיוחד , אשר בו יחסר

בנוסף

הנושא והעתיקה : (פעסט טעאָרי וועזענ וואהרהייט !) ,
ולפיהו יחסר פה מלא אמת , או דבר כלומר חמת נכונה
ונאנה או דבר נכון ונאה הוא , שכל מדם חיננו רק הכל .
ומחילת כבוד החכם המעתיק הגדול הזה , סר במקום הזה
מנועם דרכי העתקתו . כי מנלעדי שלפי דעתו אין למחפט
הזה התחנרות יפה עם מה שלפניו ושלאחריו (כי יהי' מאמר
הפסק נליורי המשורר מחפם ושפלות המדם , וינרע יופי
המליצה) , גם רחוק הוא לומר בלי הכרח , שיחסר פה
נושא כלל . והחכם הערדער בתר מלא הותת לשון קיום
והקמדה , והיה תתר למדם , כלומר : אדם נצב , המדם
מסר יחסוב תת עלמו נאה לעולמים , והעתיקה : (דער זיך
בלייבענר דעוקט 1) . לחכם לא מלאנו הורחת הפרם הזה
על קיום ותמידי , כ"א על פעולת ההנאה ; ומן הפסוק
והציבני לפניך לעולם (תהלים מ"ח , י"נ) אין רחי , כי
מלת והציבני קורא אך פעולת ההקמדה , ור"ל תעמיד
תותי לפניך והשעמדה הותת תסתר לעולם .

ואמרתי אף אני לעניד חלקי בשור המלא הותת .
והנה בחפצי אחר פרש יצב מלחתיו על הרוב בהורחת קומה
זקופה (מויפרעכט) , כמו קמה אלמתי וגם נצבה ,
ודתן ואבירם יצאו נצבים , כלומר בקומה זקופה , ובעזות
מלח , ורגיש כהנה . וזה הגדל שחמתי שבין הורחת הפרם
הזה לפרם עמד , כי עמד הוא רק ההפוך מן ישב ,
ואפשר שיהא דבר עומד בנעיה או כפוף , אמנם יצב הוא
העמידה בזקיפה לנד מעלה , והוא הספוך מן נטה או כוף .
ולכן מלאנו שני הפרשים הללו יחד בנושא אחד , כמו
ושמואל עומד נצב עליהם (שמואל ח' , י"ש , כ') ,
כלומר שעמד חגל להקת הנביאים בקומה זקופה ובחשיבות .
(ואף שלדעת הרב החכם ר' שלמה פאפענהיים
גם בהורחת עמד מנין קומה זקופה , ואין הבדל בינו לבין

נצב

---

1) Ueber den Geist der Hebräischen Poesie, 2r Theil.

נצב, אלא שפעל עמד יורה על העמידה בין לצורך ובין שלא לצורך, ונצב הוא תמיד לאיזה צורך ומכלית (עיין ירושלמי ח"א, יריעה כח) , וכל זאת מיוחד בנוסח הקיפה בשרש עמד בהכרח כמו בשרש יצב, כי עמד יורה לפעמים ג"כ על ההנחה והנחה לאיזה מקום, כמו הידד מעמד במרכבה (דה"ב, י"ח ל"ד) , ויעמידהו לפני פרעה (בראשית מ"ו, ו') , ולפעמים הורחבו על הקיום והשארה, כמו מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כ"ט, ד') , ויעמידהו לעד לעולם (תהלים קמ"ח, ו') , משא"כ מלת יצב מיורה על הדבוק על עמידה נקומה וקופה, ובפרט כשבא בבינוני הנפעל, שאז אין בה כמעט כי אם ההורחה הזמן לבדה .)

והנה מוקר המדש מן השמש, מלד תופרו הגופני, הוא גדולו נקומה וקופה, וזה ייפהו מכל שאר בעלי חיים, הפורשים על הארץ או הולכים על ארבע או שתים. וזה שאמר המשורר: אך כל הבל כל בני אדם נצב סלה, ר"ל גם האדם יפה קומה זה, ההולך נגד, אינו רק הבל. ויפה מחובר לו פסוק שלאחריו. אך בצלם יתהלך איש אך הבל יהמיון וכו' . ואפשר לפרש מלת צלם לשון פסל ותמונה, כמו צלמי זהב (יחזקאל י"ו, י"ו) , ר"ל האדם יתהלך ויתנאה בצלמו, בדמות תארו היפה, ואך הבל יהמיון וכו' . (ואם אמנם שהורחב צלם בסיומר מן האדם היה לרוב על תארו הנפשי ולא תאר הגופני כמנוחר בספר המורה, וכל זאת אינו יוצא מהורחב הפסל ותמונה וכל וכל) . ותרגום הפסוקים ו', ז' בקאפיטעל הנ"ל כן הוא לפי דעתי :

(9) איט שפאנטען אומשטעט דוא איר איינע טאגע זו ;
מיין לעבען מיט דיזען לעבענסלויף פאר דיר ;
מיין בוימשטע ניכטס, אך ! מיוט דער גאנצע מענש,
איט דער עמפאַרגעריכטען גענויגט !

איט

(7) איט זיינעם בילדע בריסטעט זיך דער אמן /
מוד אמבעט מייטלעם מוסיטהן נור ;
טמרט מיין / וועד וויים וועד עם מיינסט זן זיך
ניאאט ?

ולפי הורחת מלת נצב הנ"ל יתכן גם כן שהשוכים המושלים בעם ובמדינה / או על היוה מלאכה נקראים כן בעבור היותם זקופים ובוחים / ואינם לריכים לכוף ולהשתעבד לאחרים / כמו נצב פלך (מלכים ח' / כ"ב / מ"ח) / לגד משרי הנלבים (שם ה' / ל') וכל לשון נציב / נציבים . ומזה הטעם נ"כ תקרא מצבה אבן / על שם שהאבן עומד זקוף למעלה / למען ירחוקו העוברים מרחוק / ויזכרו הנם / או שאר ענין אשר הוקם לן המלבה למזכרת .

שלום הכהן .

באור מלי עברית

ופתרון פסוקים נעלמים

באור מלת אי

המפרשים החליפו מלת אי שלשת מונים / שמו אי כנוד למיה כנוד / אי לך ארץ לאוי לך ארץ / אי שכר / ואי נקי לאין שכר ולאין נקי / וכל זאת הבאור מן ימלט אי נקי לא נודעת לי : כי / אם הוא כאשר אמרו המפרשים / שאיוב ממלט בנדקתו גם אם האין נקי / מדוע לא עמדו לפני ה' שלשת

שלשה הלכים הלה / שיפו / בלבד / ומופר / הלדיקי' בעיניהם /
והמליצו את הדין נקי / את מיוב רעם ? ממנם שתוני
מורי ורבותי ! אתם תבחי שם אחר קדמתם לותי בבאור
המקרות ושללתם לפני הדרך טרם היותי ; חנוני
אתם רבי ומיודעי אחר הלכתם בעקבות המפרשים הללה /
על הפירוש ועל ההתחלפות לא תוכל להתלפק לומר :

שלשה הוא נפלאו ממני והרבעה לא ידעתים .

והנראה בעיני הוא כי מלת אי בכתבה היא שם מקרם אוה ;
כמו כי מן כוה רי מן רוה (עיין רלק בשרש כוה ושרש רוה) .
לי מבנין הקל ואי מן הכבד ; ואם לא מלאנו בנין הקל מן
שרש אוה / יתולי המפרשים נטו אחר הרוב והסליכו מעשים
הנמלאים בשרש אחר . ואולי מקרא הוא שלא נכתב בתי"ך /
ויהי' אין ציור / הלא על פי שני עדים : לי כבוד ואי לך
ארץ / יקום הדבר . ויגיד עליו רעם לי שכר / כי שמות
הם מקרם אוה (אבל לי נקי אינני עד נאמן / כאחר מבאר) /
ואם כן יהי' מחברת הפסוק מבלי ל"א ד' כן : הלא למלכים
שתו יין / ואל לרוזנים אי שכר / ר"ל תאות שכר . ותרגום
מלה במלה מן אי לך ארץ שמלכך נער הוא : ויתלוסמ
בהערת דיר למד זו / ותרגום לפי הענין מהפסוקים י"ו ו"ח
(קהלת י"ח) כן הוא : למד ! מין דיר וומהנט דיא
וומלוסט / וום דער קעניג אינדערשהריג מיוט / מוגד דיא
העררען שתן דעם מארגענם פרימסטען . גלייקוך ביסט
דוא למד ! דעססטען קעניג מונטהענגיג מיוט /
מוגד דיא העררען זור רעכטן זייט מהנע מיספיגקייט
מיהרען הונגער טטיללען . והורחק לי כבוד / נפסוק
ותקרא לנער לי כבוד כי גלה כבוד מישרא / נס היא תאות
הכבוד (ר"ל התאוה והחפץ להשיג הכבוד אחר גלה) / ואי נקי ?
לא תכסה ממך תקח הקורא כי קשה הלי הדבר לנאר הפסוק

[קמו]

תשר בן הוא בודד מחשר לפניו 1) • הנט נא ורפה כי חזקת תפילה

---

1) ולי אמי הצעיר נרחה , בלי להכריע בין דברי גדולי הפרשנים הקדמונים ובין דברי החכם הכותב תשר לפניהו / (פף אם נניח דעתו החדשה והיפה במלת אי לחלבה מדרש אורה , כמו כי בפסוק כי תחת יופי , ורי בפסוק לף דרי יטריח עב) שבכל זאת נוח לנו לחמור , שמלת אי נקי / יוצאה מן הכלל , ופירושה אין כדעת רוב המפרשים • ובחור הפסוק הוא : וימלט (הק"כה את) אי נקי , וכמלט (האין נקי) בחור כפיך (מזכות ובר כפיס של חיוב) • ועל שאת החכם פתרוני לחמור : למה לא מלטו רעי חיוב הצדיקים בעיניהם את האי נקי חיוב ? כוכל לשוב : מי יגיד לנו שהמה האזיקו את עצמם כצדיקים ? חולי אמרו זאת על שאר צדיקי עולם הממלטים ומניחים על חובהם ורוצם • ועל דבר גודל קושי ההמשך והמלות של הפסוק שלפניו , תשר עליו בפליג ג"כ בעל מעתיק ספר חיוב מחדש , החכם פרחפעסקאר ר' אהרן האללע / נרחה לעניות דעתי הקלה , שסוף הפסוק הזה כמשך לפסוק שלאחריו , ר"ל אם יושיע (הק"כה) את שם עיניס , וימלט האי נקי / יהיה זה בזכותו של חיוב • ולפי זה יוכן גם כן ראשית הפסוק : כי השפילו (ר"ל אם יש בכי חדש השפלים ומעוניס) ותאמר גוה (כלומר לך תנזור לומר , ויגאון) • ויהי' תרגום הפסוקים כ"א , כ"ש / ל' , כן :

זא רוח דאס וואלט מויסטפריכטס / געזונגט עס דיר ? מוך מוזטן דיינען וועגן שטרמהולעט דיר מיין ליכט •
זא מאכטן זינקעדטן פערהיימעטס רוח מויפריכטונג •
וונן ער (גאטט) געבייגטטן בייסטטעהט /
וונן ער מוך מונגערעכטט רעטטעט :
זא קאמאכט דיוע רעטטונג נור דורך דיין פערדינסט •

שלום הכהן •

תפילה נפל על הפסוק הזה ועל הבא אחריו , והפסוקים הסם מסולנים בענין עם מה שלפניהם על כן תפרש לך כל הקאפיטעל ארחבו ועד סופו . ודע כי בכל מקום אשר תוכיר פירוש אחד נסם רד"ק סתם ר"ל נספר שרשים לרד"ק ושם מבין עוו .

הערה

—

מכמינו ז"ל אמרו על כי קחת יופי : כויה קחת יופי וכנים דבריהם , כי מלפניו היו שורפים כתמיס בשרש ליופי , וכן היו עושים בחיי היה אשר מלח בימינו האדון החכם קאסק לעין החכם הזה .

ולדעתי גם בפסוק : „כי לית לית מדית ישראל „ומבגר אשר יגור בישראל ויכור מאחרי ויעל גלולין על „לבו ומכשול עוונו יהיה נכח פניו ובא אל הנביא לדרש „לו כי אני ה' נענה לו בי" (יחזקאל י"ד ז') כי הרשעון הזה משרש בוה אשר ממנו בלשון תרגום בוקא (בעל חי המשתם בחשכה) ושם כן בלשון עברי בי שמו , והושאל על עבודה זרה אשר זנחו לה בי (אויגע נאכטמיילע) , וגם בי היה בלמה , ולדברי הבליהם היא היתה ממונה על הנביאים וידיה רב לה במקור מלוד , והיא הנקראות בלשון תחכמו אינערפי . וגם שחקך ישראל כי בי בעורך (הושע י"ג ט') מענין הזה .

ובמחברת הנאה אשר המלה מחץ בפסוק למעלן קמחץ רגלך בדם בזמור ס"ח פסוק כ"ד ואחרי כן

תבאר כל המזמור מראשו ועד סופו ׃

באור קאפיטעל איוב כ״ב ׃

פסוק ג׳ ׃ פכן ׃ לדעת הרד״ק הוא כמו יועיל ׳ ולדעת הרא״בע כמו יוכיח ׃ ונכונים פס דברי הרד״ק במחלוקת הראשונה מן הפסוק כי כן פורשתו ׳ ודברי הראב״ע במחלוקתו השניה תבר בה נאמר יסכן השכיל ׳ כי נמה יועיל המשכיל ? — בתמרי בינתו ׳ ותוכחתו היא תועלתם ׃ ומחברת הפסוק כן הוא ׃ הלאל יסכן גבר כי יסכן לאל המשכיל עליפ ׃ ונאור מלת עליפ הוא ׳ על דברי ריבך שוכרתי (רמב״ן) ׳ ותרגום מלה במלה מן הפסוק ההוא כן : קאן דער אענט גוטט ניטצען ׳ זא דאס מיין טאראזיע ניצער אמן מיהם ניטצען (מיהן בעזאהרען) קעגטט ׃ והמפרשים נלאו לפרש המאמר כי יסכן עליפו ׳ לא ולמד כי לא תוכל לבאר המאמרים הנעלמים עד שתבקש תוכן לחלקיו ותמצא מחברתו ושמור זה הכלל כי יסוד מוסד הוא ׃ פ׳ ׳ ד׳ ׳ המירחקך יוכיחך ׳ פנעזור ירחקך ׳ פסוק ו׳ ׃ כי תחבול תחיך חנם ׳ תולי כי הלקיחה נדין מרומה בחוק יד נקרא כן ׃ פ׳ ח׳ ׃ ואיש זרוע לו הארץ ׳ מן מיוב ידבר ׳ כי עבודה רבה היה לו ׃ ונשוא פנים ישב בה ׳ ח״כ נכנע הוא תחת האיש זרוע ואין לאל ידו להניל העשוק מיד עושקו ׃ פסו׳ י״ח ׃ ולו תחך לא קראה ׳ כאלו יסיב על דברין : על כן סבינותיך פחים ׃ י״ב ׃ הלא אלוה גובה שמים ׳ ר״ל כן תאמר בלבבך ׳ עיין בתאור הפסוק הנה ׃ וראה ראש כוכבים וכו׳ ׳ מחברתו : וראה ראש כוכבים וראה כי רמו ׃ ר״ל ראה כי ה׳ הוא ראש ומנהיג לכוכבים וראה כי רמו הם ׳ ח״כ גבוה מעל גבוה שומר ׃ י״ג ׃ ואמרת : נס תמרת (כמו לתקיפו מלך יהודה וכו׳ ירמי׳ ל״ד כ״ב ורבים כמוהו) מוסיף עוד על הדברים הנאמרים בפסוק הקודם ׃ י״ח ׃ ועלת רשעים רחקה ממני ׳ אין ביכלתי להשיג עלת רשעים ׃

י"ט • ונקי יצטרך למו / לפי המבואר בפסוק הבא אחריו •
כ' • ויתרס • לא אשר נותר להם מן שטיפת המים (פסוק
ט"ו) אלא גם • כ"ח • הסכן נא עמו ושלם / מחנרתו :
הסכן עמו ונא שלם עמו • והענין הסכן הוא עשה שיהי' לך
המועלת אשר הוא לו / (ולנקי) ופרים עמו הוא / היו שניהם
שווים בתועלת (כמו בקטן בגדול מבין עם תלמוד / דה"א /
כ"ה ח) בשם קבותך עובה • אלה הם הסגולים אשר על
ידם תבואתך טובה / כמבואר בפסוק שאחריו • למען ישם
לך מגיע לך הטובה • ובקרנומי הפנקי הסדר למשמרת
הענין • כ"ג הם תקוע עד שדי תגנה / ואז מגיע לך הטובה •
תרחיק עולה מהליך / רק תרחיק עולה מהליך / גם פה
הפנקי בקרנומי הסדר לשמור הנוסח • כ"ד • ושים על
עפר נגר • שים נגר אשר הוא על עפר / ושים לופיר אשר
הוא בנור נחלים / ור"ל אחר נוח תליך הטובה עשה מלאכתך
ויועיל לך • כי הו"ו מן ושירת הוא כמו אחרי כן / וכמוהו
והיקה שממה (ישעי' י"ב / ט) וכדומיהם • ועל נגר אמר
הרד"ק כי הוא והב / רק הענין יוכיח כי הוא שם כולל לכל
מיני מתכות / גם אמר בפסוק הבא נגריך לשון רבים • כ"ה
והיה שדי נגריך / הנגר יהי' חזק • וכסף תועפות / לכסף
יהי' כח הנולה (עיין במחסף תקס"ט מחברת רחבונה /
עמוד כ' / הערה השניה) • ובדבר הכסף התועפות
להקדמונים עיין בספר הגרסם למטה ו) (מרטיקעל זילבער /
או עלמסטיטיטעט) • כ"ח • וקנזור אשר ויקס לך / לא
יהי' לך מונע או מניעה מכל אשר קנזור • ואור הנאמר
במחלוקת השניה הוא השמש / כמו שם אריה אור כי יהל • כ"ט
כי השפילו / במחלוקת השניה אמר ושח עיניים יושיע / לא
ולמד כי גם במחלקת הראשונה משפלות עיניים ידבר •
וקרנומי השפילו : זיא זינקען / כי לא שהוא פעל עומד

(עיין

---

1) F. C. Gehlers physikalisches Wörterbuch.

(עיין רד"ק) להפעיל הכוחו מפעל עומד בלי תנועה לפעל עומד עם תנועה, ועניני כמו ירדן. ותאמר גוה, תאמר נגבהתי, (עיין קוספת נאור על השפילו ועל נוה) ושח עיניים יושיע, ה' יושיע לאיש אשר הוא נכנע לפניו, כי בהכנעה היא התחלת התשובה. ל'. ימלט אי נקי המתחרט במעשיו הרעים נקרא לפניו אי נקי. כי אם תינגו נקי, תחות נקי ים לו. ושעמו כעשה מני שלוש, אחי תפלה. והאי נקי, הוא ליוב, וכן הנמלט (עיין קוספת נאור על השפילו) וגם המפרשים האומרים אי נקי הוא כמו אין נקי הפרוש אשר וכרתי נכון הוא, כי בכלל האין נקי גם המתחרט במעשיו הרעים והענין יוכיח, כי לא מרשע העומד ברשעתו ידבר, כי בפסוק שלפניו אמר ושח עיניים יושיע.

קוספת נאור על השפילו

דבר לי אליך אשה הקורית. ליוב אי' אים לדיק תמים ואליפז אמר לו: עשקת, רשעת, חבלת חנם, חרפת לאלוה ממעל ואין קץ לעוונותיך, ואתה בלות דברים רעים אשה נתן לו דברי קנחומים ואמר לו אם תשוב לה' תו בנלית בכל אשר תפנה, תאסוף והב תנחור בעפר, ושמת ישועה קאיר על רחבך. ועתה תשחלך אשאין כי התענג ליוב בקנחומים אשה? — ואתמר לא! אם היוב נמקומו רחוק פני אליפז ופני רעיו לא יכלתי לרחות עוד, השפלתי עיני ודבר לא דברתי עמם. — תשכיל נאמרותיך, כי נמענה הנאה לא ערך ליוב אליהם מלים כי אם עם ה' ועם לבו ידבר. — אם כן גם עיניו השפיל לארץ הביט ולא נרעיו — לדקת. ממנו תשחלך מוד הפעם: הכדעתך כי' דעת אליפז, הנם הוא חשב, שליוב השפיל עיניו כי מחום מאם בו? — מאם? מי זה האיש ואי זה הוא אשר ידמה בנפשו לאמר: נמאסתי! אף כי דרכי אליפז היו ך בעיניו כי התפאר בלבבו: יוסר אמרי, פוגם תוכחתי ונועם

מליצת הטוב תורתו מאדם רע לאדם טוב, פוערתי נו ירחת ה'. כונע יסובה נרחטו ומסוה נוסה על פניו כי נחם הוא על הרעות אשר עשה, על כן הסכיל עיניו סח עיניס הוא. — כדבריך כן הוא. אבל עוד שאלה קטנה יש לי לשאול כאשר רחה אליפז כי חיוב הסכיל עיניו פחמור יאמר לו הסכילו עיניך או יקלר ויאמר: הסכילו? — יקלר, כי המדבר עם רעיו פה אל פה לא יוכיר הדברים הידועים לכלם מד קומם, ועל אחת כמה וכמה הדברים אשר נעשו לעיניהם כי אם מפחיל אלה אחת וירוום בעיניו או בידיו או יניע נרחטו וחניירו יבין אותו, אלא נאותן זה ידברו רעים מן הנסקר ויבינו הנוכח, וכהנה רבות עמם. הידעתי מחשבתך? השאלה קטנה לרחם וליסוד נחת — נקני מרחוק, ממנם אחת דברתי ולא תשנה — לא תגאם מכל אשר דברתי.

קוסמת נאור על גוה

ענין גוה כמו וגוה מנבר יכסה, וכן אין נו ינורשו. ידבר שם (חיוב למד) מן הנסיס פחוקים אשר אחם בהם להיות מעדרי לאנו ולשים עם הכלבים אשר לו. וכאן טעם לדבריו כי הנסיס האלה הרחיקו העוב והקריבו הרע לאחן, ינוסו לגיה יריעו על הגאן כעל נגב בערוך נחלים וכו', והדברים האלה שם לרע הגאן, וירחיקו המועיל להם, כי קוטפים המלוח, ויגרשו לגאן מן נו (מקום נגוה) ומבין חרול ומבין שיחים ודע כי אבותם הגאמר בקלפיעל אשר לפנינו פסוק ג' הוא מקור שם הכנוי כמו מנוסק, וכמוהו ולא כאדו מאנוסק (חיוב ע"ו, י"ח) וחרגוס אשר מאסקי חנוסק, הוא: דערבן וואונט מיך פערהאלטט האבט. וחרגוס מאנוסק (חיוב ע"ו) הוא: פאן מיהרער טוחאהייט, וכן פרשוהו המפרשים אבי יבחן חיוב. ולכן אמרו לסוטה הפסוק אשר חכמים יגידו ולא כאדו מאנוסק, אף כי אינונה מסרס אבה, כי יהודה לא דבר מאומה תמר עם אביו. וגוה מן נבר יכסה הוא מענין הגנזה.

ומרגוסי מן קאפיטל כ"ב הוא .

1 מליפז הוט תיאן טפרמך מוזא :
2 קאן דער מענט גאטט ניטצען /
דער טאר פֿיינגיגסטע אמן מיהן בעלפהרן ?
3 ברינגט מיהם דיינע גרעבטיגקייט פֿארטהיל /
דיין טויכטר וואנדל גאוון ?
4 וויבר ער גון מיבר דיינע פֿרעאמיגקייט אוט דיר
רעבטן /
מדר פֿאר גערויבט אוט דיר ערטיינטן .
5 מונד — המסט דוא דען ניבט גרוסט מיבן
מנגערויבטעט ?
מונמיברזיהבמר זינד דיא פֿאלגען דיינער לאסטער .
6 ערפרעסונגן המסט דוא גענון דיינען ברודר פֿערהיבט .
וויא אמנבטן המסט דוא מוסגעלאגן — נאקט
גשטעלוט .
דעם

(א) ויען אליפז התמני ויאמר :
(ב) הלאל יסכן גבר
כי יסכן עלימו משכיל :
(ג) החפץ לשדי כי תצדק
ואם בצע כי תתם דרכיך :
(ד) המיראתך יוכיחך
יבא עמך במשפט :
(ה) הלא רעתך רבה
ואין קץ לעונותיך :
(ו) כי תחבל אחיך חנם
ובגדי ערומים תפשיט :

לא

7 דעם דורסטיגן המסט דוא וואטסר /
דעם הונגריגן ברמר פערזמגט .
8 אך ! מיין טירמן הערטט מין דיזעם זאגדע /
מונד דער פהרנפעסטע אמן — מיט מונטערטהמן /
9 וויטוטן המסט דוא מונפערזמרגט וועגגעשמגט /
דמם דער שיטלעגדע מרק רער וומין זינקן מוסטע .
10 דים זינד דיא טויגנטן / וועלפע דיך מומגבען /
דיא וועטטערטלעגי / וועלפע דיך בעטייבן .
11 מרר — זמלטן דיך קיינע טוומרגי וומלקען בעדרמהן /
קיינע וומספערפלוטהן טטרמפלען ?
12 „גמטט מיוט יא היממעל המך :
„בעטרמכטע ! ער מיוט רער טטערגי הויפט /
„מונד בעטרמכטע וויא המך דיוע זינד .
13 „וויים נון גמטט / פיגפט דוא הינגו / וומס היר געשיהט ?

וירד

(ז) לא מים עיף תשקה
ומרעב תמנע לחם :
(ח) ואיש זרוע לו הארץ
ונשוא פנים ישב בה :
(ט) אלמנות שלחת ריקם
וזרעות יתומים ידכא :
(י) על כן סביבותיך פחים
ויבהלך פחד פתאום :
(יא) או חשך לא תראה
ושפעת מים תכסך :
(יב) הלא אלוה גבה שמים
וראה ראש כוכבים כי רמו :
(יג) ואמרת מה ידע אל

הבער

19 ,,וירד ער דיזע דונקעל / מראזעלינע מונטערוועלט
ריכטן ?

14 ,,דיא וועלקען דיהנען מיהם זו מיינעם מונדוריכטיגן
פֿמרחמנג .

,,מין דען היאמאלמקריין — דא וויל ער וואנדלן .

15 טרויען ! דוא טוגעמט מיינען וונג מין /
דען פֿאן יעהער ניכטם וירדיגע בעטראכטן ?

16 מיין פֿריהליטיג המטען זיא פֿאלטן מיכ גמוילטע /
מונד מיין טטראהם טפיהלטע מיהרע טטטטי וונג .

17 זיא רופֿטן גמטט זו : ענטפֿערני דיך פֿאן מונם .
מונד וויא פֿילעט המט ער פֿיר זיא גטמהלן :

18 המטטע מיהרע וומהונג מיט דען הערריכטטן גיטערן
בטענקט .
— גמטט ! דיא גערמנקענרייהע מיינעם פֿרעפֿוערם
מיוט איר מוגבעגרייפֿליך —
בייא

הבעד ערפל ישפוט :

(יר) עבים סתר לו ולא יראה
וחוג שמים יתהלך :

(טו) הארח עולם תשמור
אשר דרכו מתי און :

(טז) אשר קמטו ולא עת
נהר יוצק יסודם :

(יז) האומרים לאל סור ממנו
ומה יפעל שדי למו :

יח) והוא מלא בתיהם טוב :
ועצת רשעים רחקה מני :

יראו

19 בייא זאלן בייאטפילן אייסען דיא רעכטליכן אענגער
פֿרמהלאקן
דער מוגטולדיגע קען זיך דער העגענדן מייסטערונג
ניכט ערוועהרן :
20 „מוזרי גיטר זינד פֿערטאגט גבליבן /
„מיהן מבר פֿרלעהרטע דאס פֿייער /
„וואס מיהן דאס וואסער מיברינ זיעס .
(נאך מיינער פויזע)
21 זאגט דיר פֿרמאהן / וואס דיזעס פֿרמאגט :
טריבט / מיך ביטטע / איט מיהס מין מיינט־מלס &
22 ניס זיינע לעהרן מן / פֿאסט יעדס זיינר וואהרטע מוהל :
דים וירד זו דיינער גליקזעליקייט דיא גרונדלאגע זיין &
23 וואן דוא נון זו גאטט זוריק קעהרסט /
מלזס מוגערעכטי גוט מוס דיינר וואהנונג עגט־
פֿערנסט :
זא וירסט דוא וירדמוק ערכויגט ווערדן .
בעהמדלי

(יט) יראו צדיקים וישמחו
ונקי ילעג למו :
(כ) אם לא נכחד קימנו
ויתרם אכלה אש :
(כא) הסכן נא עמו ושלם
בהם תבואתך טובה :
(כב) קח נא מפיו תורה
ושים אמריו בלבבך :
(כג) אם תשוב עד שדי תבנה
תרחיק עולה מאהליך :

ושית

24 בעהמנדי דמן דיא אטטמלנ / וועלכי דיא ערדי זיפרט /
דיא גמלדקיזי / זא זיך בייא דמן בעכן פינדן .
25 זא וועדרן שלמגבאר דיינע אטטמלנ זין /
מונד דוא וירפט זילבר בעזילן / דאס פעדרקרמפט
האט ;
26 דמן וירד דיר גמטט מיין זיטר גערמנקי זיין /
פאר גמטט וירד זיך דיין געזיכט מויפהייטערן /
27 ער וירד דיינע געבעטי טרהערן /
מונד דוא וירסט זיינע גלויבדפ טרפילן /
28 וירסט בטליספט פמסטן / מונר זיא מויטפיהרן /
מיברמלן וירד דיר מיינע זמנגע טיינען .
(מיוב שלענט מוים ווידרוילן גטגן דען רעדנר
מונר זיינע פרייגדע / דיא מוינן נידער / מונד
מליפן גלויבט / זיינע רעדי העטטי דיא וירקונג
געהמבט / דאס יצנער זיך דער זינדן שהאי /
וועלפ ער בעגמנגן האטטע)

זוומר

(כד) ושית על עפר בצר
ובצור נחליכם אופיר :
(כה) והיה שדי בצריך
וכסף תועפות לך :
(כו) כי אז על שדי תתענג
ותשא אל אלוה פניך :
(כז) תעתיר אליו וישמעך
ונדריך תשלם :
(כח) ותגזור אמר ויקם לך
ועל דרכיך נגה אור :

כי

דאָס זאָמר זינד זיא נידרגעזונקן ·
מלין דאָ וועלט מוסרופין : וועלט אפמרהעבונג !
גמטט הילפט דעם מוך ,
דער דעהאישיג דיא מוגן נידרשלעגט ·
30 ער וועד דען רייסוגן זינדר ערשטן ,
(מוב: גיבט דורך מיין לייכען זו פערשטעהן ,
דאם ער אוז דעם רייסוגן זינדר , מוב מיינט)
דער וועד דורך דיינע זיטטענפערבעסרונג גע"
רעטט ווערדן ·

(כט) כי השפילו ותאמר גוה
ושח עינים יושיע :
(ל) ימלט אי נקי
ונמלט בבור כפיך :

מקהלים , מקהלות

קנוז יחידים למכלית מיוחד נקרא קהל , אם כן מקהלים או מקהלות הוא קנוז מקנוצים למכלית מיוחד , ממנם המלה הזאת לא נמצאה כי אם פעמים , פעם במזמור ד"ו ופעם במזמור ס"ח , אבל אין למהוה עליו כי לא היה קנוז קנוצים למכלית מיוחד בישראל כי אם כאשר בחרו דוד המלך למלך על ישראל , כי הצרים אשר בחר בהם שבט אחד היו לקהל ומסיפת קהל וקהל מכל שבט ושבט היו למקהלים או למקהלות · ולדעתי ההפרש אשר בין שתי המלות לדעת רש"י ז"ל הוא גם כן בין מקהלים ומקהלות , ורצונו לומר בהסיפתם יחד מקהלי' היה שמם , וכאשר בחרו דוד למלך והיו לאחד בהכלית זה נקראו מקהלות , ממנם יהיה איך שיהיה הלא נותת תדע הניר אשר עליו יסוד המזמור ד"ו וגם הפסוקים במזמור ס"ח אין פסוק כ"ה ·

(נ) והתהלכתי בחפשי · התהלכתי בחפשי אמת תשר למדת לי / ופסוקים הנמים יפרשם בפרט ·

(ו) רצונו לומר : בקבל רשעים לא בחתי אבל רחצתי את כפי ואחרי כן סבבתי את מובחך ·

(ו) מחברתו : לשמוע ולספר בקול תודה כל נפלאותיך ·

(ט) אל תאסף עם וכו' · לא מלאתי הפעל אסף עם מלת עם לחדיו כי אם פה / ולפי הענין רצונו לומר / אל תסדר אותי בסדר החטאים ותכני דמים תשר שפכו דם אנשי (עיין שמואל ב' / ג' מפסוק ל"ב עד פסוק ל"ח) ואיש בוצע ·

(י) תשר בידיהם זמה וימינם מלאה שוחד · בעודנו נער ורך בשנים שמעתי באור הפסוק ההוא מפי אדוני מורי ורבי הרב המאור הגדול מוה"ר דוד נעל קרנן העדה זצ"ל והוא : הלא פשוטך דם נקי כתלו יש בידו תמיד הזמה והשוחד להטות משפטו · ומוסיף עוד / הלוקח השוחד ימכר מעשהו גם בשמלתו יקחו / ועל הרוב הנותן השוחד יניחנו בקרן זוית / אם כן מה עשה לימינו אם מלוקח שוחד ידבר כדעת המפרשים ? ומה הוא החבור בין עם אנשי דמים חיי ובין תשר בידיהם זמה (וכדומה לי / הרב אמר הפרוש הזה בשם אחד מקרובינו) ויען כי לפירוש הזה תרגמתי לכן לא תניח ידי להניע לך פה הקרנוס לדעת המפרשים והוא

דיא איט ביידן העגדן יעדם אחטער /

מוגד איט מיהרר רעכטן בטטעכונגם = גרעדר מויפפאסטן ·

(יא) ואני · כפילות הכתוב קורם על ההיפך (ומירות ישרצ) ור"ל / לא כן עמדי ·

(יב) מחברתו : רגלי עמדה במישור / רגלי עמדה במקהלים תברך ה' · ורצונו לומר כשהייתי במלחמה לא על ההרים

ההרים ונערי צלורות ונקיקי פסגעים עמדתי ,
ונהיותי במקהלים בלב נעות עמדתי לא נברכים כורעות
כדרך טופך דס נקי .

קרנוס מן מומור ס"ח .

(א) ריכטע איך גאט ! — טויכט מונד גערעכט
וואר איין וואנדל ,
דיר טרויתי איך — מיך וואנקי ניכט .
(ב) ערפארטי , פריפע איך , גאטט !
דורכוויטערט איין הערץ , מיינען גייסט .
(ג) דייני וואהלטאטן זינד פאר מיינע טורין ,
דייני לעהרזעלפע לייטן מיינע טריטטע .
(ד) מיך זיטלי ניכט בייא ניכטטוערדיגן ,
קאמפי ניכט זו זוויידיטיגן לייטן :
(ה) פרמבטייתי דיא זוואמאנקונגפ דער בעזטן ,
מיידע דיא פרטרויליכקייט דער פרעפלר .
(ו) מין מונטזר וואטי מיך מייני הענדי ,
גפה מוך מונד מוך דיינן מלטאר , א גאטט !
(ז) קינדע מן , ערלעהי הער דיינע וואונדר ,
מין דפך טאגע דפס הערלידטען דאנקפס .
(ח) גאטט ! וויא ליבע מיך דיא המלי דיינפס הויזפס ,
דיא היילפגע טטאטטע , וויא דייני עהרע פרמנגפט .
(ט) רייהי מיינע זעעלי ניכט מן דיא זינדער ,
מיינה לעבענטקרמפט מן דיא בלוטטזודיגפן ,
(י) וועלכי ליפט מונד בטרוג וויא מיינע המנדהאבע
ברוכן ,
מונד אית מיהרר רעכטן בטטעכונגפ-קינטפט
פרמיבטן .
(יא) נין — נין , טויכט מונד גערעכט וואר
איין וואנדעל ,
ערלעזי מיך , זייא מיר גנעדיג .

מגערטיטטערט

(יב) מונערטיטטערט שטמר מיך מין מפּפּענע
פּעלדי ׳
מונבטרמפּפּען שטמר מיך בייא דער וומהל׳
פּרזמאוזנ

—— מיך זמבע גמטט !

פתרוני ׳

(ויתר הבאור מן קאפ׳ ס״ח במחברת הבאה)

ד

מכתמים

זולל ואוהב שינה

אהה ! איך אנושה מכתי !
בנגעים שתים אנכי נפעמתי
ער׳ אכלי נדדה שנתי
ובעת אישן אֹכֶל לא טעמתי ׳

מ. שלעזינגר ׳

פשר דבר

מה לכם הריב אתם הַשַּׁנַּים
אם חרס אם חלד יתגלגלו ?
לכו שתו נא תירוש ויין ׳
וכל ריב וכל מצה יחדלו ׳
או תראו את גלגל המיערכת
כי שקטה החמה והארץ הולכת ׳

נתן הלוי ׳